

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Studij hrvatskog jezika i književnosti i mađarskog jezika i književnosti

Betina Domazet

Tvorba etnika u hrvatskom jeziku

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2017.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Studij hrvatskog jezika i književnosti i mađarskog jezika i književnosti

Betina Domazet

Tvorba etnika u hrvatskom jeziku

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija, kroatistika

Mentor: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2017.

Sadržaj

Sažetak.....	4
1. Uvod.....	5
2. Onomastika	6
3. Etnonimija.....	7
3.1. Etnici.....	7
4. Tvorba riječi	9
4.1. Složeno-sufiksna tvorba	9
4.2. Sufiksna tvorba.....	10
5. Sufiksi na -in	11
5.1. Sufiks -anin	11
5.2. Sufiks -janin	12
5.3. Sufiks -čanin.....	14
6. Sufiksi na -ac.....	16
6.1. Sufiks -(a)c.....	16
6.2. Sufiks -in(a)c	16
6.3. Sufiks -čan(a)c.....	17
6.4. Sufiks -jan(a)c.....	17
7. Sufiksi na -ar	18
7.1. Sufiks -ar	18
8. Mocijska tvorba	19
9. Zaključak	21
10. Literatura.....	22

Sažetak

Unutar onomastike kao discipline koja se bavi proučavanjem vlastitih imena javlja se i etnonimija koja predstavlja ukupnost imena naroda i naseljenih mjesta, odnosno etnonima i etnika. Budući da su česte razlike u imenima za stanovnike pojedinog naselja u standardnom jeziku od etnika u samom naselju na čije se stanovnike to odnosi, onda će i na tvorbenom polju postojati brojne razlike u načinima tvorbe, odnosno u sufiksima kojima su etnici tvoreni. Na odabranom korpusu od početnih 30 toponima, koji se zbog postojanja etnika s više oblika proširio na korpus od ukupno 35 primjera, sufiksalna tvorba pokazat će se kao najplodniji tvorbeni način, a slijedit će ju složeno-sufiksalna. Raznolikost će se pokazati i na polju sufikasa kojima su etnici tvoreni, no najveću brojnost pokazat će sufiksi koji pripadaju središnjoj tvorbi etnika (-anin, -janin, -čanin).

Ključne riječi: tvorba riječi, etnici, sufiksalna tvorba

1. Uvod

U ovome radu proučava se tvorba imena stanovnika ili stanovnica naseljenih mjesta, odnosno etnika. Prvo će uvodno biti nešto rečeno o onomastici i etnonimiji kako bi se pobliže prikazao položaj i značaj etnika u hrvatskom jeziku, a zatim su definirani etnici s istaknutim najčešćim tvorbenim sufiksima. S obzirom na rezultate 35 analiziranih etnika (prethodno je nasumično odabran korpus od 30 toponima na osnovu kojih su izvedeni etnici), u nastavku će se govoriti o značajkama sufiksalne i složeno-sufiksalne tvorbe kao o dvama tvorbenim načinima zastupljenima u analizi odabranog korpusa. Zbog bolje preglednosti i sustavnosti, svaki sufiks posebno je obrađen uz pripadajuće primjere iz korpusa koji su tablično navedeni i pojašnjeni. Nakon pregleda svih sufiksa koji se pojavljuju, ukratko je dan pregled morfološke tvorbe za sve primjere te na kraju izveden zaključak.

2. Onomastika

Onomastika kao disciplina unutar opće lingvistike bavi se proučavanjem vlastitih imena. Ime discipline dolazi od grčke riječi *ónoma* što znači ime, a hrvatski naziv za navedenu znanost jest *imenoslovlje*. Iako je i prije u okviru lingvistike postojala tendencija bavljenja vlastitim imenima, tek u zadnjih pola stoljeća onomastika je stekla status samostalne jezikoslovne discipline zbog čega ju smatramo relativno mladom znanosti s nedovoljno razrađenom metodologijom i istraživanja i analize. Uz pitanje nedovoljne razvijenosti veže se i pitanje nedovoljne odcijepljenosti od lingvistike, kao matične znanosti iz koje se razvila. Velika sličnost vidljiva je u upotrebi osnovnih sredstava znanstvenog prikaza, kao i u metodološkim pristupima koji su univerzalni i neodvojivi od lingvistike. Kada se govori o općim izrazima vezanim uz onomastiku, tj. o onomastičkoj terminologiji, bitno je istaknuti pojam *onomastičara* ili *onomastika* koji predstavlja stručnjaka u onomastici te pojam *onomastikona*, kao i pojam *onimikon*, koji sadržava ukupan popis onomastičkih jedinica. U dosadašnjim se stratifikacijama onomastiku uglavnom granalo u dva smjera: jedan posvećen imenima ljudi (antroponimija) i drugi posvećen imenima koja se pridijevaju mjestima i lokalitetima (toponimija). Ponegdje se u okviru onomastike proučavaju i imena stanovnika kontinenata ili gradova (etnonimija). Razlog takvog povremenog „izdvajanja“ etnonimije iz grana onomastike jest taj što se u mnogim radovima etnonimija vodila pod toponimijom, jer su mnogi onomastičari pri pisanju toponomastičkih studija ujedno navodili imena stanovnika sela i gradova s područja na kojima su provodili istraživanja. Ipak, ni takav prikaz podjele onomastike nije najbolji jer je doseg koji proučava vlastito ime mnogo prostraniji. Iz tog razloga, Vuković (2007: 139–148) predstavlja novi model sistematizacije onomastike prema kojoj čitavu onomastiku dijeli u sljedećih pet razreda: antroponimija (imena ljudi), toponimija (imena lokaliteta), etnonimija (imena naroda i stanovnika), bionimija (imena živih bića osim čovjeka) i ergonimija (imena tvorevina).

3. Etnonimija

„Etnonimija (grč. *éthnos* – narod) ukupnost je vlastitih imena naroda i naseljenih mjesta. Proučava ih etnonomastika, a jedinica u njezinoj nomenklaturi jest etnonim.” (Vuković 2007: 172). Iako se u literaturi pojmovi *etnik* i *etnonim* često poistovjećuju, ta dva pojma nikako ne mogu biti sinonimi. Prema tome, cjelokupnu etnonimiju činit će dva osnovna polja. Prvo polje predstavljat će *etnici* kao imena stanovnika naseljenih mjesta, regija, država i kontinenata. U to polje, kao podvrsta, svrstat će se i *egzonimi* kao hrvatska imena naseljenih mjesta koja su izvan hrvatskog jezičnog prostora, a drugo polje činit će *etnonimi* kao imena naroda. Izvan spomenute podjele, kao zasebni odsječak etnonimije bit će i pridjev koji se izvodi iz etnonima (etnika) – *ktetik* (Vuković 2007: 172).

3.1. Etnici

Etnici su najčešće definirani kao nazivi stanovnika ili stanovnice naseljenog mjesta, kraja, države, kontinenta, odnosno naziv muškarca ili žene koji odatle potječu, npr. *Zágreb – Zágrepčanin, Zágrepčanka* (Barić i dr. 2005: 313). Kada ih promatramo s teorijskog stajališta, otvara se pitanje jesu li etnici imena ili nazivi. Dok ih suvremene hrvatske gramatike uglavnom definiraju kao nazive, pravopisni priručnici hrvatskog jezika smatraju ih imenima, što se iščitava iz pravila za pisanje imena velikim početnim slovom u koje se svrstava i etnike (Čilaš Šimpraga, Kurtović Budja 2010: 36). Na raspravu o tome jesu li etnici imena ili nazivi, Peti kaže kako je neupitno da su etnici po svojoj semantičkoj strukturi imena. No dalje ističe: „Etnik je ime svih stanovnika naseljenog mjesta ili kraja, ne jednoga i ne mnoštva. Svih, bez obzira na uzrast, spol, rod i broj.“ (Peti 1997: 102) Prema tome, stanovnici Zagreba i kraja Dalmacija imali bi obilježja etnika imena samo u obliku *pluralia tantum* – *Zagrepcani* i *Dalmatinci*. Kada bi se uzeli oblici npr. *Zagrepcanin* i *Dalmatinka*, oni ne bi imenovali stanovnike tih krajeva jer su u prvom slučaju (*Zagrepcanin*) iz imenovanja izuzeti svi ženski, a u drugom slučaju (*Dalmatinka*) iz imenovanja izuzeti svi muški stanovnici mjesta (Peti 1997: 102). Takvo stajalište da su etnici samo imenice u množini, dok etnici u obliku jednine dobivaju osobine naziva, a ne imena, zastupaju još neki od autora (Čilaš Šimpraga, Kurtović Budja 2010: 37). Osim spomenutog teoretskog aspekta, o etnicima se obično piše i vezano uz njihovu uporabu. Činjenica je da se često razlikuju imena za stanovnike pojedinog naselja u standardnom jeziku od etnika u samome naselju na čije se stanovnike to ime odnosi (Čilaš Šimpraga 2013: 17).

Babić (1975: 139–143) ističe kako su prije etnici ulazili u standardni jezik u onom liku u kojem ih upotrebljavaju sami stanovnici. Ipak, ističe i kako mnogi narodni likovi često nisu prihvatljivi za standardni jezik. Uz to, etnici potječu iz triju dijalektnih područja s različitim jezičnim sustavima, tradicijom, utjecajima i sl. zbog čega su i tvoreni na više načina, a pojedinačni načini imaju i više tipova. Zbog toga ne bi bilo moguće prihvatiti svaki etnik kako ga upotrebljavaju njegovi stanovnici. Zbog svega toga možemo zaključiti da „Pri tvorbi etnika važno je poznavanje mjesne tvorbe prihvatljive za književni jezik ili književnojezične tvorbe prihvatljive za narod s osjećajem književnojezične posebnosti“ (Babić 1975: 143). Etnici imaju sljedeće značajke:

1. Etnici se izvode od toponima po gramatičkim pravilima.
2. U tvorbi etnika upotrebljavaju se tvorbene jedinice književnog jezika.
3. Kada za to postoje opravdani razlozi, u književnom se jeziku mogu upotrebljavati i dva lika etnika: općeknjiževni i mjesni (npr. Murteranin uz Murterinac, Dubrovčanka uz Dubrovkinja).
4. U književni jezik ne mogu ući stilski obilježeni etnici kao stilski neutralni.
5. Etnici se sklanjaju prema pravilima književnog jezika.
6. Tamo gdje se ne da normalno izvesti etnik, treba u prvom redu uzeti u obzir narodni lik ili upotrijebiti opisni izraz. To u prvom redu vrijedi za složene toponime ili za toponime s neobičnim završnim suglasničkim skupovima (npr. od Jablanac Jasenovački – Jablančanin, od Slavonski Brod – Brođanin) (Babić 1975: 144).

4. Tvorba riječi

Osim što je tvorba riječi jezična pojava u kojoj od jedne ili više riječi nastaju nove riječi, ona je i dio gramatike koji proučava tvorbenu strukturu dosadašnjih riječi dajući pravila za tvorbu novih riječi (Barić i dr. 2005: 285). Upravo takva tvorba koja proučava tvorbenu strukturu dosadašnjih riječi poslužit će nam pri analizi tvorbe etnika, no najprije se potrebno upoznati s osnovnim tvorbenim načinima. Kao osnovni tvorbeni načini ističu se izvođenje i slaganje. Pritom je razlika u broju ishodišnih riječi. Kod izvođenja tvorenica je u tvorbenoj vezi s jednom riječju i zove se izvedenica, dok je kod slaganja tvorenica u tvorbenoj vezi s dvjema riječima i zove se složenica. Unutar izvođenja razlikujemo nekoliko tvorbenih načina: sufiksalna tvorba, prefiksalna tvorba i prefiksarno-sufiksalna dok u slaganje ubrajamo složeno-nesufiksalsnu tvorbu (čisto slaganje), složeno-sufiksalsnu tvorbu, srastanje, tvorbu složenih skraćenica i, kao poseban tvorbeni način, preobrazbu (Barić i dr. 2005: 293).

4.1. Složeno-sufiksalsna tvorba

To je takav način tvorbe pri kojemu nove riječi nastaju istodobnim djelovanjem dvaju tvorbenih načina: slaganja i sufiksalsne tvorbe. Složenice koje nastaju na taj način nazivaju se složenice složeno-sufiksalsne tvorbe ili sufiksalsne složenice. Složena osnova nastaje priključivanjem sufiksa te se onda tvorbeno značenje tvorenica složeno-sufiksalsne tvorbe izražava sufiksom vezanim uz složenu osnovu (Barić i dr. 2005: 298). Pritom sufiksalsna složenica može imati samostalnu riječ u svom drugom dijelu, ali ta se riječ ne nalazi među osnovnim riječima te složenice, nego je tvorbenim procesom dobila svoj izraz (Barić i dr. 2005: 298). Tri su najčešća tipa obrasca tvorbe imenica složeno-sufiksalsnom tvorbom. Najplodniji je prema obrascu *im.+o+glag.+-(a)c* i tako najčešće nastaju složenice koje označuju čovjeka (*čovjekoljubac*, *čudotvorac*). Drugi tip tvori se prema obrascu *prid.+o+im.+(a)c* i takve složenice najčešće označuju čovjeka (*dobrovoljac*, *krivovjerac*). Po tom tipu teče i tvorba složenih etnika (*Babinopoljac*, *Crnogorac*). Treći tip tvoren je prema obrascu *br.+o+im.+-(a)c* i značenja takvih složenica su različita; mogu označavati životinju (*jednogodac*), čovjeka (*prvoškolac*), biljku (*dvoredac*), stvari (*dvomotorac*) (Babić 2002: 84, 85).

U analizi korpusa, od početnih 30 primjera toponima, tvorbom se došlo do ukupno 35 primjera (jer neki etnici postoje u više oblika) te je od tog broja sveukupno pet primjera tvoreno složeno-sufiksalsnom tvorbom. Svi primjeri tvoreni su prema drugom tipu obrasca: *prid.+o+im.+-(a)c*

Velik+o+goric+janin, Dug+o+rat+janin, Nov+o+gradišk+janin, Bel+o+manastir+ac i Star+o+grad+janin.

4.2. Sufiksalsna tvorba

Tvorbeni način u kojem se tvorbeno značenje izražava tvorbenim nastavkom ili sufiksom jest sufiksalsna tvorba. U hrvatskom jeziku najviše riječi nastaje od osnove i sufiksa kao tvorbenog sredstva, dakle sufiksalsna tvorba predstavlja najplodniji način u hrvatskom standardnom jeziku, osobito pri tvorbi imenica i pridjeva. Kako su sufiksi kao nositelji tvorbenog značenja riječi u središtu sufiksalsne tvorbe, bitno je detaljnije istaknuti njihova obilježja. Sufiksi su nositelji tvorbenog značenja tek u vezi s osnovom jer, primjerice, glasovni niz *-(a)c* nema nikakva sadržaja već tek u vezi s pridjevom *stàr* daje imenicu *stàrac* sa značenjem 'star čovjek'. Od glavnih značajki sufiksa bitno je istaknuti kako on u sastavu riječi ima uvijek stalno mjesto (završetak riječi), sufiks nikada ne dolazi kao osnova, nikada ne dolazi u samostalnoj upotrebi pa prema tome ima značenje samo u vezi s osnovom i sufiks ne može tvoriti semantičku jezgru riječi, nego samo može morfološki preinačiti osnovu, tj. biti modifikator značenja osnove (Barić i dr. 2005: 294). Što se tiče podjele sufikasa, prema riječima iz kojih se izlučuju, dijele se na imeničke, pridjevske, glagolske i priložne. Kada govorimo o stupnju tvorbenosti onda se mogu podijeliti na vrlo plodne, tj. one koji pokazuju najviši stupanj tvorbenosti, poput imeničkih sufikasa: *-(a)c*, *-āč*, *-āk*, *-čić*, *-ica*, *-ić*, *-ina* i dr., zatim slabo plodni sufiksi, tj. oni čiji je stupanj tvorbenosti nizak, kao što su *-an*, *-eč(a)k*, *-ič(a)k*, *-ešina* i dr., te neplodni sufiksi kao oni koji više ne sudjeluju u tvorbi novih riječi (Barić i dr. 2005: 294). Rezultati analiziranog korpusa od 35 etnika, ukupno 30 je tvoreno sufiksalsnom tvorbom čime se potvrđuje najveća zastupljenost sufiksalsne tvorbe pri tvorbi imenica.

Kada je riječ o etnicima, tvorbenom analizom iz njih može se izlučiti mnogo sufikasa. S obzirom na njihovu veliku brojnost standardni jezik, koji teži usustavljanju, ne može ih sve prihvatiti. Stoga prihvaća one najplodnije, a kada govorimo o tvorbi etnika za mušku osobu, to su: *-(a)c*, *-an(a)c* i *-anin* (Barić i dr. 2005: 313), odnosno *-anin*, *-janin*, *-čanin*, *-(a)c* i *-an(a)c* prema Babiću (2002: 243). S obzirom na prethodno spomenutu brojnost sufikasa za tvorbu etnika jasno je da su se u analizi nasumično odabranog korpusa pojavili i drugi sufiksi pa će se u daljnjem radu dati pojedinačan pregled sufikasa koji su se pojavljivali uz prikaz konkretnih primjera.

5. Sufiksi na -in

Babić (2002) nabraja 36 sufiksa na -in. Među nabrojanima, pojavljuju se tri koja su bila zastupljena u analizi odabranog korpusa: *-anin*, *-janin* i *-čanin*. Upravo ta tri sufiksa Babić izdvaja kao plodne, dok za ostale navodi kako su slabo plodni ili neplodni.

5.1. Sufiks -anin

Kao što je već spomenuto, sufiks *-anin* u *Hrvatskoj gramatici*¹ ističe se kao jedan od triju sufikasa (*-anin*, *-(a)c* i *-an(a)c*) koji su najplodniji za tvorbu etnika. Pritom se ističe kako sufiks *-an(a)c* dolazi uglavnom na strane osnove, a sufiksi *-(a)c* i *-anin* i na strane i na domaće. Uz to, za sufiks *-anin* navodi se kako je to jedini sufiks kojim se tvore samo etnici (Barić i dr. 2005: 313,314). Babić (2002: 243) također sufiks *-anin* svrstava u skupinu plodnih sufikasa. Ističe se kako su sufiksi *-anin* i *-janin* u samom središtu tvorbe etnika iz više razloga:

1. jer su etnici s njima najbrojniji u velikoj pretežnosti;
2. jer dolaze na cijelom jezičnom području i na svakom su najbrojniji;
3. jer su jednoznačni (dolaze samo u tvorbi etnika);
4. jer dolaze na druge sufikse iz očite težnje za jačom kategorijalnom oznakom svih sufiksa kojima se tvore etnici;

Uz to se veže i dijakronijski razlog jer su ti sufiksi najstariji i imaju neprekinutu protežnost (Babić, 2002: 243).

Što se tiče odnosa uporabe sufiksa *-anin* i *-janin*, tu postoji jasna glasovna raspodjela. Sufiks *-anin* dobivaju osnove koje završavaju na srednjojezične zatvornike (nepčani zatvornici i r); točnije, na sljedeće glasove: č, ć, dž, đ, j, lj, nj, š, ž, r. Tvorbe od osnova s ostalim završim glasovima veoma su rijetke, što ćemo vidjeti i u sljedećim primjerima.

¹ Barić, Eugenija i dr. 2005. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb.

Tablica 1: Tvorba etnika sufiksom -anin

Omiš	Omišanin	Omiš + anin	Sufiksalna tvorba
Gospić	Gospićanin	Gospić + anin	Sufiksalna tvorba
Trogir	Trogiranin	Trogir + anin	Sufiksalna tvorba
Otočac	Otočanin	Otoč + anin	Sufiksalna tvorba
Šolta	Šoltanin	Šolt + anin	Sufiksalna tvorba
Istra	Istranin	Istr + anin	Sufiksalna tvorba
Murter	Murteranin	Murter + anin	Sufiksalna tvorba

Kao što je iz tablice vidljivo, sedam, od ukupno 35 primjera etnika, tvoreno je sufiksom *-anin*. Svi primjeri tvoreni su prema prethodno navedenom pravilu o dodavanju sufiksa *-anin* na osnove koje završavaju nepčanim zatvornicima ili glasom r- *Omišanin*, *Gospićanin*, *Trogiranin*, *Otočanin*, *Istranin* i *Murteranin*. Primjer *Šoltanin* po završetku osnove (*Šoltanin*) ne bi trebao pripadati u ovu skupinu etnika koji se tvore sufiksom *-anin*, no upravo taj etnik primjer je jedne od osnova koje dobivaju *-anin* umjesto *-janin* iz težnje da osnova ostane morfonološki ista (Babić 2002: 245). Pri tvorbi etnika osnove se katkada krata, ali u tom skraćivanju nema dosljednosti tako da je teško izvesti pravila kada se ona skraćuje, a kada ne. To se vidi i na primjeru *Otočanin*. Iako se osnove na *-ac*, *-ec*, *-ci* većinom ne skraćuju, na primjeru *Otočanina* došlo je do skraćivanja osnove pri izvođenju etnika: *Otoč(ac)* – *Otočanin*. Da je u tom primjeru došlo do skraćivanja osnove potvrđuje i Babić (2002) koji se upravo tim primjerom koristi pri opimjerivanju neutralizacije. Naime, ističe kako je upravo zbog toga skraćivanja osnove došlo do neutralizacije pa imamo jednak naziv – *Otočanin* i za stanovnike *Otoka* kao i za stanovnike *Otočca*. Jedno od pravila jest i kako se završetak *-ić(i)* uglavnom ne skraćuje što je potvrđeno primjerom *Gospić- Gospićanin*.

5.2. Sufiks -janin

Kao što je već navedeno, sufiks *-janin*, uz sufiks *-anin*, nalazi se u samom središtu suvremene tvorbe etnika. Razlozi zbog kojih se ta dva sufiksa smatra središnjima navedeni su u prethodnom poglavlju. Što se tiče uporabe tog sufiksa, dobivaju ga osnove na nesrednjojezične zatvornike (nepčani zatvornici osim r): b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, s, t, v, z. Pri tome se obično

završni zatvornik osnove i početno *j* sufiksa zamjenjuju po jotacijskim pravilima (Babić 2002: 244).

Tablica 2: Tvorba etnika sufiksom -janin

Labin	Labinjanin	Labin + janin	Sufiksalna tvorba
Vis	Višanin	Vis + janin	Sufiksalna tvorba
Velika Gorica	Velikogoričanin	Velik + o + goric + janin	Složeno-sufiksalna tvorba
Krk	Krčanin	Krk + janin	Sufiksalna tvorba
Topusko	Topušćanin/ Topušćanin	Topusk + janin	Sufiksalna tvorba
Nin	Ninjanin	Nin + janin	Sufiksalna tvorba
Cres	Crešanin	Cres + janin	Sufiksalna tvorba
Glina	Glinjanin	Glin + janin	Sufiksalna tvorba
Pula	Puljanin	Pul + janin	Sufiksalna tvorba
Vodice	Vodićanin	Vodic + janin	Sufiksalna tvorba
Novska	Novljanin	Nov + l + janin	Sufiksalna tvorba
Dugi Rat	Dugoraćanin	Dug + o + rat + janin	Složeno- sufiksalna tvorba
Nova Gradiška	Novogradišćanin/ Novogradišćanin	Nov + o + gradišk +janin	Složeno-sufiksalna tvorba
Kornati	Kornaćanin	Kornat + janin	Sufiksalna tvorba
Baška	Bašćanin / Bašćanin	Bašk + janin	Sufiksalna tvorba
Koprivnica	Koprivničanin	Koprivnic + janin	Sufiksalna tvorba
Mljet	Mljećanin	Mljet + janin	Sufiksalna tvorba
Stari Grad	Starograđanin	Star + o + grad + janin	Složeno sufiksalna tvorba

Iz tablice je vidljivo kako od ukupno 35 primjera etnika, njih čak 18 tvoreno je sufiksom -*janin*. Pritom ih je 14 tvoreno sufiksalsnom tvorbom, dok su četiri primjera nastala složeno-sufiksalsnom tvorbom. Svi primjeri prate pravilo o osnovi na nenepčane zatvornike – *Labin*+janin, *Vis*+janin, *Velikogoric*+janin, *Krk*+janin, *Topusk*+janin, *Nin*+janin, *Cres*+janin, *Glin*+janin, *Pul*+janin, *Vodic*+janin, *Nov+l*+janin, *Dugorac*+janin,

Novogradišk+janin, Kornat+janin, Bašk+janin, Koprivnic+janin, Mljet+janin i Starograd+janin. Vidljivo je da je u svim primjerima došlo do jotacije, a na primjeru *Novljanin* vidljiva je glasovna promjena umetnutog l te na primjeru *Topušćanin* vidljivo je kako je nakon spomenute jotacije došlo i do jednačenja po mjestu tvorbe. Na primjeru toponima Novske vidljivo je kako je pri tvorbi etnika došlo do skraćivanja osnove- *Nov(sk)+ l + janin* čime se i potvrđuje pravilo o čestom skraćivanju osnova koje završavaju na -ski, -ska, -sko (Babić 2002: 240). Primjer *Novljanin* zanimljiv je i ako govorimo o temi neutralizacije. Babić (2002: 242) ističe: „Zbog pojave da se od višečlanih toponima etnik tvori od jedne osnove često su takvi etnici neutralizacije toponima koji se razlikuju pojedinim članovima, npr. *Novljanin: Novi Vinodolski, Bosanski Novi i Novska*“. U primjerima vidimo četiri višečlana toponima (Velika Gorica, Dugi Rat, Nova Gradiška i Stari Grad). Od takvih toponima etnici se izvode na različite načine. Moguće je izvođenje od jednog člana (najčešće imeničkog), ali i od dvaju i to najčešće složeno sufiksalsnom tvorbom što nam je i potvrđeno tim primjerima – *Velikogoričanin, Dugoračanin, Novogradišćanin i Starograđanin*. Etnici osnova koje završavaju na -sc-, -sk-, -šk- osim normalnog -šč-, imaju zbog dijalektalnog ili dijakronijskog utjecaja i -šč-. Primjeri iz proučavanog korpusa koji bi to oprimjerali jesu: *Topušćanin/ Topušćanin, Novogradišćanin/ Novogradišćanin i Baščanin/ Baščanin*. Osim što neke osnove dobivaju sufiks -*anin* umjesto -*janin* kako bi osnova morfološki ostala ista (poput već spomenutog primjera Šoltanin), tako se neki etnici mogu na dijalektnoj razini tvoriti sufiksom -*anin*, pokraj standardnog sufiksa -*janin* (primjer je dijalektno Cresanin uz standardno Crešanin).

5.3. Sufiks -čanin

Sufiks -*čanin* najčešće dolazi na osnove sa završnim zvonačnikom i to najčešće na osnove sa *n, r, v* rjeđe *s, j*, a na ostale samo iznimno. Dolazi na štokavskom i kajkavskom području, a rjeđe i na osnove toponima drugih jezika. „Do g. 1860. etnika sa sufiksom -*čanin* vjerojatno nije bilo mnogo, a još ih je manje bilo zabilježeno u rječnicima i ostalim jezičnim priručnicima i jezikoslovna literatura nije ni uočila da taj sufiks postoji pa je norma propisivala samo etnike sa sufiksom -(a)c...“ (Babić 2002: 249). Danas se sve više upotrebljavaju etnici sa sufiksom -*čanin* te tako oni nalaze svoje mjesto u normativnim priručnicima. Sufiks -*čanin* sve više dolazi na mjesto sufiksa -(a)c iz težnje da se etnici ekonima tvore sufiksima koji završavaju na -*anin*. Babić ističe kako „tu težnju ne treba sprječavati jer ona tvori integriraniji sustav, imajući na

umu da je -(a)c osnovni sufiks kad osnova znači teritorijalno-administrativnu jedinicu.“ (Babić 2002: 249).

Tablica 3: Tvorba etnika sufiksom -čanin

Krapina	Krapinčanin	Krapin + čanin	Sufiksalna tvorba
Metković	Metkovčanin	Metkov + čanin	Sufiksalna tvorba
Kutina	Kutinčanin	Kutin + čanin	Sufiksalna tvorba

Iz navedenih primjera vidimo kako je potvrđeno pravilo da sufiks *-čanin* dolazi na osnove s *n*, *r*, *v* – *Krapin*čanin, *Metkov*čanin, *Kutin*čanin. Što se tiče skraćivanja osnova, vidimo kako primjer *Metkovčanin* odstupa od pravila o neodbacivaju završetka *-ić(i)*.

6. Sufiksi na -ac

Brojni su sufiksi koji završavaju na -ac, ali u analizi odabranog korpusa pojavljuju se sljedeća četiri: *-(a)c*, *-in(a)c*, *-čan(a)c* i *-jan(a)c*.

6.1. Sufiks *-(a)c*

Iznimno je plodan u tvorbi izvedenica od imeničkih i pridjevnih osnova i u složeno-sufiksnoj tvorbi, dok je u ostalim tvorbama slabo plodan. Imenice tvorene tim sufiksom mogu se podijeliti u tri skupine: umanjenice, etnici i ostale imenice. U tvorbi etnika dolazi uglavnom na osnove sa završnim zvonačnikom (j, l, lj, m, **n**, nj, **r**, v) što je vidljivo i u dvama primjerima iz korpusa tvorenima tim sufiksom:

Tablica 4: Etnici tvoreni sufiksom *-(a)c*

Beli Manastir	Belomanastirac	Bel + o +manastir +ac	Složeno-sufiksna tvorba
Krapina	Krapinac	Krapin + ac	Sufiksna tvorba

6.2. Sufiks *-in(a)c*

Sufiks *-in(a)c* javlja se u tvorbi etnika jednako na cijelom jezičnom području hrvatskoga jezika, a njime je izvedeno i nekoliko etnika od stranih toponima. Od analiziranih primjera samo je jedan moguće tvoriti ovim sufiksom.

Tablica 5: Etnici tvoreni sufiksom *-in(a)c*

Murter	Murterinac	Murter + inac	Sufiksna tvorba
--------	------------	---------------	-----------------

Iako je prethodno uz toponim Murter naveden etnik *Murteranin*, moguć je i oblik *Murterinac*: „kad za to postoje opravdani razlozi, u književnom se jeziku mogu upotrebljavati i dva lika etnika: općeknjiževni i mjesni, npr. *Murteranin* uz *Murterinac*” (Babić 1975: 144).

6.3. Sufiks -čan(a)c

Navedeni sufiks iznimno je rijedak u upotrebi, dolazi tek u nekoliko etnika među kojima je i jedan primjer iz analiziranog korpusa. Uglavnom je riječ o manje poznatim etnicima ili su takvi etnici stilski obilježeni.

Tablica 6: Tvorba etnika sufiksom -čan(a)c

Krapina	Krapinčanac	Krapin + čanac	Sufiksalna tvorba
---------	-------------	----------------	-------------------

Kada govorimo o tvorbi etnika od imena Krapine, ovo je već treći način. Dakle, supostoje oblici *Krapinčanac* uz *Krapinac* i *Krapinčanin*.

6.4. Sufiks -jan(a)c

Sufiksom -jan(a)c izvedeno je više etnika od toponima na kajkavskom i štokavskom području, nego na čakavskom. „Budući da osnove na *c* nikada ne dobivaju -*an(a)c*, sufiks -*jan(a)c* ima komplementarnu raspodjelu sa sufiksom -*an(a)c* i po tome bi išao u središnju tvorbu etnika, ali po tome što se s ostalima nesrednjojezičnim suglasnicima smjenjuje po jotacijskim pravilima (...) po tome sufiks -*jan(a)c* nema značenje središnjotvorbenoga sufiksa” (Babić 2002: 90). Uz to, većina etnika s -*jan(a)c* ima usporedne etnike sa sufiksima -(*j*)*anin* koji su običniji pa se u standardnom jeziku umjesto svih mogu upotrebljavati etnici sa sufiksima -(*j*)*anin*. Dva su etnika iz korpusa tvorena tim sufiksom:

Tablica 7: Tvorba etnika sufiksom -jan(a)c

Koprivnica	Koprivničanac	Koprivnic + janac	Sufiksalna tvorba
Vodice	Vodičanac	Vodic + janac	Sufiksalna tvorba

Iako su uz oba toponima prethodno već navedeni etnici (*Koprivničanin* i *Vodičanin*), u upotrebi se pojavljuju i ovi primjeri – *Koprivničanac* i *Vodičanac*.

7. Sufiksi na -ar

Na -ar završava ukupno 11 sufiksa, od toga kao plodni ističu se sufiksi -ar i -jar.

7.1. Sufiks -ar

Što se tiče tvorbe etnika, sufiks -ar javlja se na cijelom području hrvatskoga jezika na osnove koje završavaju različitim suglasnicima osim *c*. Zbog posebnog odnosa standardnog jezika prema takvim izvedenicama potrebno ih je uzeti u obzir u književnom jeziku, ali zbog rijetkosti i zbog toga što uglavnom dolaze na toponime manje poznatih mjesta sufiks -ar ne dolazi u obzir za nove tvorbe etnika. Prednost u upotrebi ipak imaju etnici napravljeni sufiksima iz središta tvorbe etnika (sufiksima -*anin*, -*janin*, -(*a*)*c*, -*ab(a)c*, -*čanin*).

Tablica 8: Tvorba etnika sufiksom -ar

Malinska	Malinskar	Malinsk + ar	Sufiksalna tvorba
----------	-----------	--------------	-------------------

Iz analiziranog korpusa samo je jedan primjer etnika tvoren sufiksom -ar i pritom je vidljivo da se potvrđuje prethodno spomenuto pravilo o dolasku sufiksa -ar na osnove koje završavaju različitim suglasnicima osim *c*: *Malinskk+ar*.

8. Mocijska tvorba

„Mocijskom tvorbom zove se tvorba imenica jednog roda od imenice drugog roda s razlikom u spolu. Javlja se u kategoriji imenica za oznaku osoba i životinja” (Barić i dr. 2005: 304). Takve imenice obično su u mocijskom odnosu, jedna drugoj su mocijski parnjak, a zajedno čine mocijski par. Zbog toga se često i nazivaju parne imenice. Prema tome, mocijskom tvorbom nastaju tvorbeni mocijski parnjaci – muški i ženski (Barić i dr. 2005: 304). Kada je riječ o etnicima, etnici za žensku osobu obično su motivirani etnicima za mušku osobu i najčešće se tvore sufiksima: *-ica*, *-inja*, *-ka* i *-kinja* (Barić i dr. 2005: 314). Kako su prethodno u radu bili analizirani etnici za mušku osobu, u tablici ispod prikazani su oblici etnika za žensku osobu.

Tablica 9: Etnici za žensku osobu

Omiš	Omišanka
Gospić	Gospićanka
Labin	Labinjanka
Vis	Višanka
Trogir	Trogiranka
Velika Gorica	Velikogoričanka
Otočac	Otočanka
Krk	Krčanka
Topusko	Topuščanka/ Topušćanka
Šolta	Šoltanka
Istra	Istranka
Nin	Ninjanka
Cres	Crešanka
Glina	Glinjanka
Pula	Puljanka
Krapina	Krapinčanka
Novska	Novljanka
Dugi Rat	Dugoračanka
Nova Gradiška	Novogradišćanka/Novogradišćanka
Kornati	Kornačanka

Metković	Metkovčanka
Baška	Baščanka/Baščanka
Murter	Murteranka
Koprivnica	Koprivničanka
Mljet	Mljećanka
Kutina	Kutinčanka
Vodice	Vodičanka
Malinska	Malinskarka
Beli Manastir	Belomanastirka
Stari Grad	Starograđanka

Iz priloženog je vidljivo kako je veći dio etnika za žensku osobu izveden upravo sufiksom *-ka*.

9. Zaključak

Od svih tvorbenih načina koji postoje u hrvatskom jeziku analiza odabranog korpusa dala je primjere za sufiksalsnu i složeno-sufiksalsnu tvorbu. Pritom je sufiksalsna tvorba pokazala veću zastupljenost s ukupno 30 od 35 etnika tvorenih na taj način, dok je složeno-sufiksalsnom tvorbom tvoreno tek 5 primjera. Što se tiče pojedinačnih sufiksa, skupina sufiksa na *-in* pokazala je najveću brojnost: sufiks *-anin* sa sedam primjera, *-janin* s 18 i *-čanin* s tri primjera. Slijedi ju skupina sufiksa na *-ac*: sufiks *-ac* s dva primjera, *-janac* s dva primjera i sufiksi *-čanac* i *-inac* s tek po jednim primjerom za svakoga. Najmanju zastupljenost pokazala je skupina sufiksa na *-ar*, unutar koje se pojavio samo jedan sufiks – sufiks *-ar* s jednim primjerom. Prema svemu navedenome, vidljivo je kako je potvrđen status sufiksalsne tvorbe kao najplodnije u tvorbi imenica, kao i status najzastupljenijih sufikasa, odnosno sufikasa koji pripadaju središnjoj tvorbi etnika: *-anin*, *-janin*, *-čanin*.

10. Literatura

1. Babić, Stjepan 1975. „Prezimana, toponimi, etnici i ktetici u književnom jeziku”, http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=240557
2. Babić, Stjepan 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, HAZU, Zagreb.
3. Barić, Eugenija i dr. 2005. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb.
4. Čilaš Šimpraga, Ankica 2012. „Etnici i ktetici u Drniškoj krajini”, *Folia onomastica Croatica*, br. 21. str. 17–36.
5. Čilaš Šimpraga, Ankica; Kurtović Budja, Ivana 2009. „Etnici i ktetici u kajkavskom narječju”, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35, br. 1, str. 35–52.
6. Peti, Mirko 1997. „Koje su imenske riječi etnici i etnonimi”, *Folia onomastica Croatica*, br. 6, str. 99–112.
7. Vuković, Siniša 2007. „Onomastička terminologija”, *Čakavska rič* XXXV, br. 1, str. 139–185.